

Szabó Zoltán

1927 (Hosszúaszó, Küküllő megye) – 2007 (Kolozsvár)

A történelmi váltás óta tudott jönni. Ott volt a MANYE kongresszusain, publikált folyóiratunkban, és főleg ő volt több egyetemen belül a hallgatók legkedvesebb vendégtanára. Először Miskolcon, majd Pécsen (ahova már a váltás előtt is hívtuk állandó professzornak), valamint Budapesten. Itt a város szívében, az ELTE Alkalmazott Nyelvészeti Tanszékén volt fővárosi állandó székhelye egy olyan vendégtanárnak, aki ugyanakkor Kolozsvárott a Babeş-Bolyai Egyetem Magyar Nyelv és Kultúra Tanszékén továbbra is oktatott és vezette doktorandusait. Ezt az ingázást egy hittérítő alázatával és egy stilsztika/nyelvezéstétika/irodalminyelv-professzor csendes európai humorával gyakorolta az eltávózása előtti hónapig.

A magyar irodalmi nyelv történetének legnagyobb élő tudósa, s egyúttal az *alkalmazott stilsztika* – mint új szakma – kiművelője halkszavúan élt közöttünk. Láttuk, hogy termete csökken, egészsége fogy, de jókedve nem hagyja el.

*

Szabó Zoltán 70. születésnapja alkalmából írt (s akkor meg nem jelent) szövegemből veszem a következő három bekezdést. Ezeket most is időszerűeknek tartom.

„Szabó Zoltán pályájának finom rajzolatához ... még sok minden hozzájárult; ezek közül csak kettőt emelek ki: az egyik az irodalomnak, ezen belül elsősorban a magyar irodalom történetének tudós szerete; a másik pedig a világszínvonalat célba vevő fejlődésre (mai divatos szóval: »modernizáció«-ra) irányuló lankadatlan törekvése. Vagyis: nem fogadta el a nyelvtudomány egészének és az irodalomtudomány egészének szétválasztását; s nem tekintette sem Kolozsvárt a magyar tudományosság perifériájának, sem a magyar stúdiumokat a nyelvészet történetén belül egy önértékű zárványnak.

Nem könnyű volt ez a starthelyzet. S még nehezebb lesz akkor, hogyha megnézzük: hova is jutott el Szabó Zoltán ezen az úton. Az én elhelyezési kísérletem szerint létrehozott egy (a) a nyelv-tudomány keretében, (b) a magyar irodalomra irányuló, (c) történeti beágyazottságú, (d) de elemző tudományágat (e) s egyúttal filológiai stúdiumot, (f) amely a stilsztikának (g) szöveg szintű (h) szemiotikai kutatását végzi (i) művészettörténetre is tekintettel levő keretben (j) szinkron metszeteknek (k) diakron fejlődésbe állításával: (l) voltaképpen egy pánkronikus stílus-karakterológiát (amelyet tapogatózva próbálok így elnevezni). ...

Szabó Zoltán *Festschrift*-je nem olvasható folyamatosan. Szemelgetni kell – és nagyon is lehet – benne. Nemcsak gazdag – iskolateremtő – tudományos munkásságát köszönhetjük Szabó Zoltánnak, hanem azt is, hogy egyik fókuszál szolgál az ebben a kötetben előttünk álló tudományos ellipszisnek.

A másik fókuszpontot nehezebb megjelölni; az lehetne egy tudománytörténeti minőségnek finoman (s talán szépen is) létrehozható absztrakciója; ez azonban nem volna megfelelő oppozíció. Tehát egy – művészet iránt nyílt – nyelvészeti kellene keresni; mégpedig lehetőleg olyant, aki kívül élt a magyar nyelv színterén s ugyanakkor több ponton rokonítható a másik fókuszponton levővel. Akárhogy is nézem, nekem Roman Jakobson jut eszembe ...”

*

Aztán olyan hirtelen halt meg (2007. június 19-én), és olyan gyorsan temették el (2007. június 22-én), hogy meg sem tudtuk szervezni a konvojt, hogy a búcsúztatására Kolozsvárra zarándokoljunk. Ez so-kunknak fáj.

Majd 2007. július 2-án a MANYE vezetőségi ülést tartott Budapesten, az ELTE Alkalmazott Nyelvészeti Tanszékén. Ott láttam meg szinte véletlenül a túloldalon olvasható két írást (szerényen kifüggesztve az ajtó-ra): Jónás Frigyes kolleaga baráti nekrológját, valamint Borbás Gabriella Dórának (aki nyelvész-doktor és költő) a költeményét, amely megőrökíti Szabó Zoltán professzor személyiségét.

Szabó Zoltánról nyilván több helyen írnak nekrológot (bár szerény szerzőkről kevesebbet szoktak írni); a részletes szakmai méltatás ezeknek lesz a dolga.

Mi a csillogó szemű tanárt és kollegát búcsúztatjuk. Én a történelmi korszakokon átívelő – fél évszázados – barátomat is.

Szépe György

Meghalt Szabó Zoltán,

a Kolozsvári Egyetem magyar nyelvész professzora, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara Alkalmazott Nyelvészeti Tanszékének hosszú évek óta állandó vendég munkatársa, a Tanszék oktatói közül sokaknak személyes jó barátja; az európai hírnevű magyar tudós, aki pályájának ezen utolsó szakaszát a Kárpát-medence vándoraként, a trianoni hazában is szerte oktató professzor-nagykövetként élte. Eltávozott közülünk egy Küküllő mentéről származó erdélyi magyar.

Csendes, szerény, környezetére érdeklődéssel tekintő és érzékenyen figyelmes ember volt. Határon túli magyarságát annak minden nehézségével szinte bocsánatkérően vallotta, inkább csak sejtette, ám permanens anyaországi jelenlétével a két haza sorsát szünös-szüntelen összekötötte. Budapest, benne egyetemünk az ő számára egyszerre volt Európa egy darabja mint intellektusának azíliuma, s egyszerre volt vágyott hazájának mozgásteret nyújtó terepnuma mint mindennapjainak kelleme. Valóságos énjét – a tudomány és emberség elválaszthatatlanságában hívő meggyőződését – nehezen fedte fel, mert felettébb szemérmes volt a nagy szavakkal való szóláshoz is. Tömör és elegáns stílusban beszélt, ha néha székeles hallgatását megszakította, de e tömörség tartalmában igaz, metakommunikációjában barátságos volt. Mondhatni, angolos és franciás egyaránt.

Számomra évtizedek óta atyai jó barát volt. Beszélgetéseinkben, véleményformálásában megértően optimista s objektíven realista volt, miként tekintete is: egyfelől fürkésző, másfelől simogató.

Észrevétlenül, csendben távozott közülünk. Korszakokon átívelő tapasztalatokkal, maradandó alkotásaival kedves történelmi hazánk fia nyolcvanévesen elment a csillagösvényen őseink honába.

Szabó Zoltán professzor úr, kedves Zoli bácsi, nyugodjál békében!

Jónás Frigyes

Egy temetés, amire nem érünk rá elmenni

„Fiacskám, mért nem írsz...”

„Fiacskám, rég láttalak...”

„Na most az van...”

– szavaidból pusztán ennyit sikerült

megőriznem.

Nem szóltál, hogy figyeljek jobban!

Nem felejtetted el egyetlen névnapomat sem

pedig 2 is van nekem

nem felejtetted el egyetlen születésnapomat sem

pedig kid voltam én Teneked...

és nem felejtettél el mindannyiszor hozni

valamit nekem

ha otthonról jöttél haza

És számosan vagyunk, akiknek nem felejtetted el

egyszer sem

és akiknek nem felejtettél el egyszer sem

Különös figyelemmel voltál az emberek iránt.

Minden ember iránt, aki szembejött Veled.

Legyen az kollega, diák vagy egy folyosóra

betévedt

Biztos elmondják Rólad, hogy irtál cikkeket...

El szeretném mondani,

kedvenc szófordulatod,

mely nem szó volt

de így emlékszünk Rád mindannyian:

– ahogy megláttál minket, megálltál

széttártad karjaid, és megjelent a szemedben

a szemed körül, az arcodon, az egész lényeden

az a csibészes mosoly, melyről most tudtam meg,

80 éves volt.

El szeretném mondani

Szabó Zoltán,

észrevettük ám sokan, hogy nagy ember voltál –

nagy ember vagy!

gd.